

ГОДИШНИК НА СТУДЕНТИТЕ ПО СОЦИОЛОГИЯ
АСОЦИАЦИЯ НА СТУДЕНТИТЕ ПО СОЦИОЛОГИЯ В СУ
КАТЕДРА СОЦИОЛОГИЯ, ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ
СУ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
Том 3, 2006-2007

ЗА ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТТА НА ЛЕТНИТЕ ВАКАНЦИИ

ДИАНА ВЕЛЧЕВА

Казус по дисциплината "Въведение в социологията"

Целта на този казус е да разпита за условията, при които е възможен един проблем от българската действителност с помощта на социологически средства. Изследването на социални проблеми със социологически средства е смислено, защото проблемът на „повърхността“ е червена лампичка, която прави видими социални отношения с различни логики, които в условия на покой не винаги могат да бъдат забелязани. Но социологът не е отстранен наблюдател, спрямо когото социалното е карта с лампички, нито магьосник и лечител, нито политически съветник, но въпреки това „видяното“ от социологическа гледна точка често се политизира, особено при условия на отсъстваща публичност (или публичност, която все още е в low – режим).

В този текст ще изследвам лятната ваканция на държавните институции, които работят с деца. Този проблем „нашумя“ през лятото на 2006 г. Изборът на проблем, който не е една от горещите новини на деня, е умишлен. Прекалената актуалност на темата може да се окаже по-скоро пречка, отколкото да спомогне за анализа. Тезата ми е, че българското образование почива върху **непроблематизирани предпоставки**, което води до трудност в реформите, до действия "на парче", които са неефективни. Тези непроблематизирани предпоставки са част от така наречената „скрита учебна програма“. Така формулиран, проблемът е твърде общ. Точно затова избрах конкретния пример с лятната ваканция като отправна точка за изследване на този казус - това ще бъде „червената лампичка“ на този анализ. Нашумяването на проблема с детските градини е показателен поради няколко причини, на които ще се спра поотделно:

“Едва 1/4 от детските градини в София работят през август, сочи графикът на дежурствата, изготвен от Столична община. От общо 195 заведения само 47 приемат деца този месец.” (в-к „Сега“, 06.08.2006)

Това са отзвучи от пресата на лято 2006, когато проблемът с детските градини в София беше „нашумял”. От 15 години в столицата не е откривана нова детска градина, а броят на желаещите се увеличава пореди концентрация на икономически активно население в големите градове. Животът в столицата и другите по-големи градове се динамизира, разкриват се работни места, нараства социалната мобилност - всичко това води до рязко увеличаване броя на населението на големите градове за сметка на обезлюдяване на селата и по-малките. В следствие на това в редица малки населени места няма достатъчния минимален брой за покриване на държавните изисквания, което води до закриване на детски градини и училища (държавна практика е заплащане на брой деца, брой студенти и т.н). И ако през годината детските градини в столицата „смогват” на големия брой ученици, през лятото повечето от тях излизат във ваканция. Тази дългогодишна практика започва все повече да се поставя под въпрос. Родителите могат да вземат отпуск за най-много 2 седмици, през останалото време трябва някой да поеме грижата за децата. Бабите са често срещан вариант (затова и българското модерно семейство е нуклеарно семейство + баба). Тази бабина грижа също се приема като „естество”. Това е сблъсък на две логики. Първата е тази на формалната рационалност на големия град, където животът е динамичен и всички се подчиняват на обективни общи правила. Но какво става с равния шанс, когато държавните институции излизат във ваканция? (Не искам да кажа, че държавата- майка трябва да се грижи за всички свои деца, да, детските градини през лятото се обновяват, става дума за прекалената продължителност на ваканцията, която е станала „природа”):

“Столична община е възложила проектиране и изграждане на 10 нови сгради на съществуващи детски градини в районите Подуяне, Връбница, Кремиковци, Панчарево и Красно село. Старите сгради не отговарят на изискванията за безопасност и ще бъдат заменени с нови.” (в-к “Дневник)

Но дали това ще доведе до разрешаване на проблема? **Или този социален проблем е индикатор за институционален дефицит на самото образование, който става видим поради трансформации в обществото, на които образованието не може да отговори адекватно ?**

За тази цел ще се спра на продължителността на лятната ваканция, която до такава степен се е превърнала в „природа”, че на сайта на МОН тя дори не е включена в раздел „ваканции”.

Таблица 1 **Ваканции в България** (Данните са от сайта на МОН):

за първи клас	09.11.2006 г. – 12.11.2006 г. вкл.
Коледна	23.12.2006 г. – 07.01.2007 г. вкл.
Срочна	08.02.2007 г. – 11.02.2007 г. вкл.
Пролетна	01.04.2007 г. – 09.04.2007 г. вкл.

Таблица 2. Ваканции в Германия (определят се автономно за всяка област)

Ваканции - Berlin

	2005/06	2006/07	2007/08
Есен	04.10.-15.10.	02.10.-14.10.	15.10.-27.10.
Коледа	22.12.-03.01.	27.12.-05.01.	24.12.-04.01.
Зима	30.01.-03.02.	05.02.-10.02.	04.02.-09.02
Великден	10.04.-21.04.	02.-13.04.+30.04.	17.03.-28.03.
Pfingsten	26.05.	18.05.	02.05.
Лято	06.07.-19.08.	12.07.-25.08.	17.07.-30.08.
Bewegliche Ferientage	-	-	-

Прави впечатление, че останалите ваканции в България са значително по-кратки от лятната, която продължава средно 2 месеца – от 15 юли до 15 септември, като първокласниците излизат във ваканция от 24 май, до 7 клас се учи до края на юни. Честа практика в гимназиите е разпускане в последните дни, както и нередовно посещение през последните 2 седмици, когато учениците са „оформени”. Разпределението на почивните дни през годината е доста неравномерно. Натовареността през годината контрастира рязко със „свободата” на лятото. Какво правят учениците през лятото, когато настъпи дълго очакваната ваканция?

- това, което родителите им решат. Но повечето родители са заети и затова се прибягва до летни школи, екскурзионни лекувания и курсове (при по-малките деца, но това не е масова практика, тъй като се предлага само от частни фирми, чиито услуги не могат да си позволят всички. А училището се „отдръпва” рязко.

- получават дълъг списък с книги по литература за следващата година (тук се предполага, че целта е да не се губи форма и кондиция, а в действителност прочитането им е равносилно на подвиг.) Тази литература е напълно безполезна- списъкът отива в първата кофа за боклук, когато учителят – принудител е далеч. В този смисъл не е учудващ фактът, че много деца не ходят на училище, бягат от училище, бият се, пушат. В тези случаи училището им „пречи” да правят това, на което са свикнали през лятото, когато има достатъчно много време и достатъчно малко контрол, за да се формира принципно друг лайфстайл, (който, освен на пороци, учи на механизми за спрявяне, които в известен смисъл са много по-ефективни от предлаганите в училище). Продължителната лятна ваканция създава условия за това. Това е рязък преход - от силна дисциплинираност към пълна безпризорност. Не е трудно да се отгатне кое е по-приятно за учениците. Създава се пропаст между училището и живота, ежедневието. Училището „пречи”, то прекъсва – „колко си беше хубаво през лятото, тази сега какво иска от мен, аз мога и без тъпата й математика”.

При социализма лятната ваканция е също толкова дълга. Но командно-административната система упражнява повече контрол върху учениците. С изчезването на този натиск и принуда след 1989 г. се увеличава и боят на социалните проблеми с учениците. Те не са оставени да се „шляят” свободно, организират им се бригади и летни лагери. Всъщност точно бригадите са първият индикатор за латентната роля на ваканцията- време за труд и за прибиране на реколтата.

Бригадите през социализма за първи път в хода на този анализ показват „истинската” причина за продължителното лято, на което се наслаждават учениците. То е предназначено за труд, а не за почивка. Това е така още преди Освобождението, когато училищата разпускат децата още през началото на май, за да могат да се включат в събиране на реколтата..

Утвърждаването на еднаква за цяла България продължителност на ваканцията става със Закон за Народното Просвещение от 1921 г. във връзка с утвърждаване на задължителността на прогимназията. Продължителността на учебната година до този момент е нерегламентирана. В „Привременен Устав”, утвърден от княз

Дондуков за княжество България през 1878 г., *"началото и краят на учебната година, числото на празниците, времето на летните и зимните ваканции и часовете на уроците се определят от инспектора според местните условия, климата, главните занятия на жителите и с предварително споразумение с учителите и училищните настоятелства."* (чл. 11 на "Притурка на Устава"); съгласно чл. 54 на Закона за обществените и частните училища: *"Началото и краят на учебната година се определят от окръжния съвет"*, а забележката към чл. 6 уточнява: *"В селата, дето учебната година е по-малка от 9 месеца, курсът на първоначално обучение трае повече от 4 години."*; чл. 27 на закона от 1891 г. гласи: *"Учебната година в градовете започва от 1 септември и се завършва на 29 юни, а в селата почва в началото на месец септември и се свършва в началото на месец май."* (Еничарова 2004: 63).

Примерите показват второстепенната роля на училището в този период, особено в селата. Продължителността на учебната година се определя спрямо сезонното време, спрямо реколтата. Затова свидетелстват и *"няколко примера от рапорти на училищни инспектори: „ У селяните се е вкоренила лоша мисъл, като мислят, че училищата им са неща непотребни"; „Населението е крайно равнодушно към училищата си."* (Еничарова 2004: 63)

От 1921 г. насам продължителността на учебната година е непроменяна - при смяната на календара от 1921 г.- началото на учебната година се измества от 1 на 15 септември, а краят от 29 юни на 12 юли.

Тези дати са фиксирани, но лятната ваканция променя социалния си контекст. Към днешна дата социалните проблеми, свързани с учениците, са: агресия, наркотици, неприлично поведение (те се дължат на комплекс от взаимодействащи причини). Оказва се, че проблемът с ваканцията има сериозни социални проблеми като следствие, но те не се припознават като такива, тъй като действат много фактори. Но често се коментира, че семейното възпитание е причината. Това е пример за прехвърляне на отговорностите - само начало на този лавинообразен процес - учителката е виновна, детето е виновно, семейството е виновно, дъжавата е виновна. Това сочене с пръст на виновниците е само едно от следствията.

Защо не се проблематизира ученическата ваканция, а само тази на детските градини?

Децата в предучилищна възраст изискват най-много грижа. Затова там социалният проблем за лятото се покава пръв. Родителите, които работят в столицата, подчинявайки се на формално–рационални правила, се сблъскват с проблем от първата вълна - дълга лятна пауза.

Ето защо проблемът се появява при детските градини в конкретна връзка с лятото. Децата до 7 г. са твърде подтрудоспособни, грижата за тях е по-стриктна. При учениците връзката е по–опосредствана и води до по-голяма палитра от проблеми.

- частният бизнес с летни екскурзии, лагери, курсове процъфтява, без да има алтернатива. Когато не всички могат да си позволят това, последиците са налице. Родителите са на работа при пълен работен ден, контрол отсъства, списъкът с книги за лятото е ненужен лист хартия.

В заключение към този казус е важно отново да очертая проблема - продължителността на лятната ваканция не се проблематизира - тя се е превърнала в естествена необходимост на децата, която се предава от поколение на поколение - но в различните социални контексти тя има различни последиствия. В този смисъл не може да се говори за успешни реформи в българското образование, докато то почива върху непроблематизирани предпоставки.

Приложение 1

Land	Sommerferien 2007
Belgien	01.07.-31.08.
Dänemark	30.06.-13.08.
Deutschland	21.06.-10.09.
Estland	05.06.-31.09.
Finnland	03.06.-
Frankreich	05.07.-03.09.
Griechenland	25.06.-10.09.
Großbritannien	30.06.-03.09.
Irland	30.06.-31.07.
Italien	08.06.-17.09.
Kroatien	26.06.-02.09.
Lettland	01.06.-31.08.
Litauen	01.07.-31.08.
Luxemburg	14.07.-14.09.
Niederlande	30.06.-02.09.
Norwegen	23.06.-15.08.
Österreich	30.06.-08.09.
Polen	23.06.-31.08.
Portugal	30.06.-30.08.
Schottland	n/a
Schweden	04.06.-19.08.
Schweiz	21.06.-26.08.
Slowakische Republik	01.07.-31.08.
Slowenien	23.06.-31.08.
Spanien	30.06.-15.09.
Tschechien	02.07.-31.08.
Türkei	22.06.-17.09.

Литература

1. Еничарова, Е. 2004. Училищно законодателство. София, Университетско издателство.

Интернет източници

1. <http://www.segabg.com/online/article.asp?issueid=2371§ionid=2&id=0000601>
(цитат от в-к „Сега”)
2. http://www.minedu.government.bg/opencms/opencms/left_menu/vacations/
(таблица 1)
3.
http://www.autokiste.de/start.htm?site=/verkehr_reise/ferienkalender/sommerferien.htm
(таблица 2 и приложение 1)
4. <http://zakmeta.dnevnik.bg/shownews.php?storyid=329533>